

такого твердження свідчить таке: 1) закріплена Договором мета, будучи за своєю суттю публічною, засвідчує загальний, публічний інтерес; 2) за своїм предметом вказаний Договір безпосередньо пов'язаний із державно-владними відносинами владарювання; 3) його було укладено між суб'єктами владних повноважень, учасниками конституційно-правових відносин; 4) визначені Договором норми і принципи мали юридичне значення не лише для учасників договору, а й для інших суб'єктів правовідносин публічного характеру; 5) змістом Договору, який увібрав до себе текст Закону України від 18 травня 1995 року «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні», чітко визначено його пріоритетність відносно чинної на той час Конституції України; 6) Договором було передбачено прийняття нової Конституції України та встановлено для цього термін – не пізніше одного року з дня підписання цього Договору; 7) втрата Договором юридичної сили була оформлена Законом України від 28 червня 1996 року «Про прийняття Конституції України і введення її в дію».

За наведеною класифікацією Конституційний Договір 1995 р. видається можливим віднести до засновницьких договорів, оскільки ним була запрограмована модернізація конституційного ладу Української держави. Водночас, зважаючи на обставини укладання справедливо також буде його ідентифікація як договору про громадянську згоду, а беручи до уваги зміст – і як компетенційно-розмежувальної угоди, адже Договором було визначено розмежування компетенції між суб'єктами публічної влади, зокрема між Президентом та Верховною Радою України.

Наведений аналіз, як видається, переконливо доводить непересічний вплив значення Конституційного Договору 1995 р. на систему джерел конституційного права України. Подальше використання такого регулятора конституційно-правових відносин як нормативно-правовий договір, навіть враховуючи його певну «новизну» і складність, має кількісно і якісно змінитись.

Афанасьєва М. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права, кандидат юридичних наук, доцент*

КРИТЕРІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЕКТУВАННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Обрання виборчої системи є одним із найважливіших та найбільш складних конституційних виборів, які необхідно зробити для утвердження демократії. Особливо гостро це питання стоїть у нових демократіях, де пошук найбільш справедливої виборчої системи пов'язується з процесами демократизації, подолання спадку тоталітарного минулого, досягнення основних стандартів європейського демократичного доробку.

Виборча система – частина інституціональної основи держави, вона тісно пов'язана з конституційною, політичною та партійною системою і результат її дії буде різним в різних політико-правових та партійних реаліях. Обирати виборчу систему потрібно не у вакуумі, а з урахуванням національних конституційних та політичних особливостей. Під

час законодавчого проектування виборчої системи необхідно визначити пріоритетні цілі, бажані політико-правові результати, які суспільство та держава чикає від запровадження виборчої системи, а вже потім шукати та аналізувати, яка саме її варіація найкращим чином відповідає поставленим завданням.

Розробка виборчої системи потребує врахування значної кількості критеріїв для прийняття оптимального рішення. Пропонуємо проводити оцінку виборчої системи за критеріями: конституційності, легітимності та політичної доцільності, оскільки така комбінація надасть можливість врахувати аксіологічну, телеологічну та технологічну складові виборчої системи.

Критерій конституційності передбачає відповідність виборчої системи загальним принципам конституціоналізму, принципам виборчого права, визнаним міжнародно-правовим виборчим стандартами та нормами Конституції України. Оцінюючи виборчу систему за критерієм конституційності розробники мають визначитися: чи ґрунтується виборча система на конституційних засадах та виборчих принципах; чи реалізуються виборчі права та законні інтереси громадян і суб'єктів виборчого процесу максимально повно; чи будуть сприйматися результати виборів як легальні.

При дослідженні виборчої системи за критерієм політичної доцільності важливим є усвідомлення її дії як механізму впливу на політичну ситуацію. Виборча система має бути оптимальною, адекватною конкретним соціально-політичним умовам та ефективною у досягненні поставлених політико-правових цілей. У такому разі очевидною стає необхідність аналізу виборчої системи з точки зору наслідків до яких приводить (чи не приводить) її впровадження, серед яких слід зазначити наступні: сприяння ефективності та стабільності публічної влади, забезпечення виборчою системою формування відповідальної публічної влади та підзвітності індивідуальних представників, стимулювання зміцнення партійної системи, посилення ролі партій у суспільно-політичному процесі, забезпечення змінюваності політичного складу парламенту та формування дієвої опозиції.

За критерієм легітимності виборча система оцінюється з точки зору інтересів суспільства та окремого виборця. Критерій легітимності дає відповіді на питання: чи є виборча система зрозумілою для виборця, чи надає виборцям можливість впливу на персональний склад представницького органу, чи дозволяє мінімізувати втрату голосів виборців, чи забезпечує репрезентативність представницького органу, чи сприяє вирішенню соціальних конфліктів.

Слід звернути увагу, що не менш важливим є і спосіб у який відбувається законодавче проектування виборчої системи. Процес виборчої інженерії має відбуватися відкрито, на конституційних підставах, механізм реформування повинен бути зрозумілим, а політичні стимули суспільно значимими. Не дивлячись на те що вузько партійні та особисті переваги неминучі при обговоренні питання про вибір виборчої системи, все ж такі виборча інженерія має ґрунтуватися на широкій міжпартійній та суспільній підтримці. Процес проектування, до якого залучені всі або майже всі діючі особи наступних виборів, включаючи виборців та засоби масової інформації, скоріш за все приведе до більш адекватного та ефективного результату, ніж рішення, яке сприймається як вмотивоване особистими інтересами та прийняте лише провладною більшістю. Всі суб'єкти виборчо-

го процесу мають бути впевненими, що виборча система буде використовуватися справедливо і дасть їм шанс на успіх під час відкритої конкурентної боротьби на виборах. Ті хто програють не повинні прийти до висновку, що причиною тому стала несправедлива, упереджена виборча система. Сприйняття виборчого законодавства як сукупності нерівних правил гри є ознакою слабкості та майбутньої нестабільності політичної системи. Виборча система має бути максимально нейтральною по відношенню до всіх політичних партій та кандидатів та не повинна бути відкрито дискримінаційною до будь-якої групи інтересів.

Виборча інженерія має здійснюватися з урахуванням конкретно-історичних умов розвитку нашої держави, рівня правової та політичної культури у суспільстві, стабільності партійної системи, під уважним наглядом міжнародної спільноти з урахуванням положень міжнародних актів. Головне при здійсненні законодавчого проектування виборчої системи керуватися не вузько партійними кон'юнктурними інтересами, а інтересами народу України як єдиного джерела влади.

Білокурська О. В.

*Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університету,
доцент кафедри економічної теорії, кандидат юридичних наук, доцент*

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА – АКсіОМА СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

Правовий характер Української держави невіддільно пов'язаний із утвердженням та реалізацією принципу верховенства права, який є фундаментальним у забезпеченні стабільності конституційного ладу та правової справедливості у громадянському суспільстві. Безперешкодне забезпечення принципу верховенства права є одним із основоположних завдань в практиці сучасного конституціоналізму. Нехтування цим принципом призведе до недотримання вимог справедливості, проявів свавілля державної влади, утиснення її владою інтересів народу, розпалювання конфліктів серед різних соціальних груп громадянського суспільства. Діалектика об'єктивної необхідності верховенства права в правовій державі полягає якраз в тому, що відмовляючись дотримуватися свого обов'язку щодо забезпечення верховенства права, держава не зміцнює свою владу, але крокує в напрямку розпаду (Зорькин В. Д. Современный мир, право и Конституция / В. Д. Зорькин. – М.: Норма, 2010. – С. 522).

В сучасній правовій теорії існують різні виміри та підходи щодо розгляду принципу верховенства права. Так, верховенство права визначається пріоритетністю права щодо держави та її основних інститутів, а також щодо таких регуляторів суспільних відносин, як звичаї, традиції, моральні норми, ціннісні орієнтири тощо. Крім того, верховенство права – це той основоположний принцип правової держави, без якого неможливе здійснення прав і свобод особи, а також гарантій, що надаються їй з боку державної влади (Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України: монографія / Скрипнюк О. В. – К.: Ін-т держави і права